

Щирська В.С., здобувач кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНОЛОГІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ОРГАНІЗАЦІЇ АБО УТРИМАННЯ МІСЦЬ ДЛЯ НЕЗАКОННОГО ВЖИВАННЯ, ВИРОБНИЦТВА ЧИ ВИГОТОВЛЕННЯ НАРКОТИЧНИХ ЗАСОБІВ, ПСИХОТРОПНИХ РЕЧОВИН АБО ЇХ АНАЛОГІВ

Відповідно до ст. 3 Конституції України здоров'я людини поряд з її честю, гідністю, недоторканністю і безпекою визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю. Водночас у ст. 49 Основного Закону кожен має право на охорону здоров'я. Тому протидія посяганням на здоров'я населення визнається пріоритетним напрямом розбудови правової та соціальної держави, якою проголошена Україна.

Найбільш небезпечною групою протиправних діянь, що посягають на здоров'я населення, є злочини у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів. З усіх облікованих кримінальних правопорушень у 2014 р. (529131 злочин) їх частка складає 5,7 % (30494 злочинів). По величині вони займають третє місце у загальній структурі злочинності після злочинів проти власності, життя та здоров'я особи.

Одним з найбільш небезпечних різновидів цих протиправних діянь є організація або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів (ст. 317 КК України), яке у загальній структурі злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів та інших злочинів проти здоров'я населення складає 4,1 % (1263 злочини з 30494 у 2014 р.). У зв'язку з чим знаходиться на четвертому місці серед вказаної групи протиправних діянь. Проте цим не вичерпується характеристика масштабів правопорушень цієї категорії, оскільки в зазначених місцях вчиняється низка інших злочинів у сфері обігу

наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, зокрема, передбачених ст. 309 та 307, що займають відповідно перше та друге місце у загальній структурі цих злочинів. Крім того, необхідно взяти до уваги той факт, що офіційні статистичні дані не відображають реального стану вчинення протиправних діянь, передбачених ст. 317 КК України, оскільки вони характеризуються високим ступенем латентності, з огляду на незацікавленість відвідувачів цих місць їх викритті. Відтак, їх виявлення залежить від ефективності діяльності правоохоронних органів.

Осіб, що вчиняють кримінальні правопорушення, передбачені ст. 317 КК України, залежно від виду скоєного суспільно небезпечного діяння умовно можна поділити на: 1) організаторів місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів; 2) осіб, які утримують ці місця; 3) осіб, які надають приміщення для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

У 2014 р. за організацію або утримання місць для незаконного вживання, виробництва чи виготовлення наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів було засуджено 617 осіб, серед яких більшість громадяни України (99 %) чоловічої статі (85,9 %). Відносно невеликий відсоток жінок (14,1 %) за свідченням працівників ОВС пояснюється тим, що доволі часто у вчинених у співучасті злочинах, передбачених ст. 317 КК України, чоловіки усю вину беруть на себе, вигороджують своїх спілників жіночої статі. Тому до кримінальної відповідальності притягуються окремі особи, а їх співучасники жіночої статі мають змогу уникнути кримінальної відповідальності. Водночас, це негативно впливає на стан запобігання кримінальним правопорушенням цієї категорії, оскільки співучасники, що залишилися, як правило продовжують протиправну діяльність у даному напрямку, проте в більш суворих умовах конспірації. Тому правоохоронні органи на етапі документування протиправної діяльності вказаних осіб повинні з'ясувати причетність до організації, утримання місць для виготовлення, виробництва та вживання наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або надання

приміщення з вказаною метою осіб з найближчого оточення, кримінального правопорушника, в першу чергу - членів сім'ї, особливо жіночої статі.

Серед засуджених у 2014 р. 4 особи (0,7 %) були неповнолітніми, мали 16-18 років, 81 особа (13,1 %) - 18-25 років, 107 осіб (17,3 %) - 25-30 років, 368 осіб (59,6 %) - 30-50 років, 56 осіб (9,1 %) - від 50 до 65 років і 1 особа (0,2 %) - понад 65 років. Як бачимо здебільшого молодьорганізовує та утримує місця, а також надає приміщення, рідше - особи старшого, але не похилого віку.

За освітою 16 (2,6 %) засуджених мали повну вищу освіту, 16 (2,6 %) - базову вищу, 159 (26 %) - професійно-технічну, 282 (46,2 %) - повну загальну середню, 136 (22,2 %) - базову загальну середню, і які без освіти - 1 (0,2 %). Тому більшість злочинців цієї категорії має повну загальну середню та базову загальну середню освіту, рідше - професійно технічну.

Особливістю цієї категорії правопорушників є те, що 522 особи (84,6 %) -працездатні, які не працюють і не навчаються.

3 (0,5 %) становлять особи, які раніше вчинили злочин, але були звільнені від кримінальної відповідальності, 54 (8,8 %) особи судилися, але визнані такими, що не мають судимості, 98 (15,9 %) осіб судилися, але судимість погашена чи знята.

177 (28,7 %) засуджених мали незняту і непогашену судимість (17 % - одну судимість, 4,7 % - дві, 7 % - три і більше).

Відтак 44,6 % таких осіб мали судимість на момент вчинення злочину чи у минулому.

Серед засуджених 4,5 % - мали судимість за вчинення злочинів проти життя чи здоров'я особи, 34,5 % - за вчинення злочинів проти власності, 0,6 % - за вчинення злочинів проти безпеки руху та експлуатації транспорту, 2,2 % - за вчинення злочинів проти громадського порядку та моральності, 53,3 % - за вчинення злочинів пов'язаних з наркотиками, 4,5 % - за інші злочини. При цьому 35 % відбули покарання повністю, 14,7 % звільнені від покарання, 13 % осіб - скоїли злочин, не відбувши покарання.

За результатами вивчення статистичних даних у 2014 році можна сформулювати кримінологічний портрет особи, яка вчинила злочин, передбачений ст. 317 КК України. Здебільшого це чоловіки

(85,9 %) віком 18-50 років (90 %), які мають повну загальну середню (46,2 %) та базову загальну середню (22,2 %) освіту, громадяни України (99 %), працездатні, які офіційно не працюють (84,6 %), значна частина яких мала судимість на момент вчинення злочину чи у минулому (44,6 %) здебільшого за вчинення злочинів у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів (53,3 %) та проти власності (34,5 %).

Основними детермінантами злочинів, передбачених ст. 317 КК України, є медико-біологічні, соціальні, економічні, культурно-моральні, психологічні, правові, політичні та організаційно-управлінські.

З'ясування змісту основних елементів кримінологічної характеристики цих злочинів є необхідним для створення науково-обґрунтованої концепції запобігання їм.